

K E R T O M U S

T A M P E R E E N K A U P U N G I N
K A N S A N H U O L T O L A U T A K U N N A N

T O I M I N N A S T A

V U O D E L T A

1943

K E R T O M U S

T A M P E R E E N K A U P U N G I N
K A N S A N H U O L T O L A U T A K U N N A N

T O I M I N N A S T A

V U O D E L T A

1943

TAMPEREEN
TYÖVÄEN
KIRJAPAINO
1 9 4 4

Kansanhuoltolautakunta.

Kaupunginvaltuuston 8. 12. 1942 valitsemina ovat kansanhuoltolautakuntaan vuoden 1943 aikana kuuluneet varsinaisina jäseninä tarkastaja E. J. Axén, kauppias Lauri Ruohola, ent. kaupunginjohtaja K. F. Mattsson, johtaja Lauri Itävuori ja herastuomari Hugo Simola sekä kotitalousalaa tuntevina lisäjäseninä rouva Rauha Ojala ja johtajatar Helka Putkisto, joista puheenjohtajana tarkastaja E. J. Axén ja varapuheenjohtajana kauppias Lauri Ruohola.

Kaupunginhallitusta edusti kokouksissa ent. sosialinen apulaiskaupunginjohtaja Sulo A. Typpö sekä 1. 8. 1943 alkaen sosialinen apulaiskaupunginjohtaja Artturi Ranta.

Lautakunnan kokoukset.

Vuonna 1943 on lautakunta pitänyt kaikkiaan 21 kokousta, joista pöytäkirjoihin on kertynyt 302 pykälää.

Lautakunnan sihteereinä ovat toimineet apulaiskansanhuollonjohtaja Risto Kalerma 1. 1. 1943—7. 2. 1943 ja 1. 12. 1943—31. 12. 1943 sekä toimistos sihteeri Jussi Kääntönen 8. 2. 1943—30. 11. 1943.

Hintajaosto.

Lautakunnan hintajaostoon ovat vuonna 1943 kuuluneet lautakunnan kokouksessaan 24. 2. 1943 valitsemina tarkastaja E. J. Axén, kauppias Lauri Ruohola ja johtaja Lauri Itävuori. Kansanhuoltoministeriön eräiden maksujen vahvistamisesta 12. 10. 1942 antaman päätöksen nojalla vahvistettiin mm. parturi- ja kampaamoliikkeiden taksat ja jalkineliikkeiden korjausmaksut sekä annettiin

kansanhuoltoministeriölle lausunto uusista polttopuiden kuljetusmaksuista, jotapaitsi määrättiin useille elintarvikkeille ylimmät sallitut kuljetusmaksut. Paitsi varsinaisia hinta- ja maksuasioita, jätti lautakunta jaoston tehtäväksi alustavasti käsitellä myöskin kansanhuoltoministeriön vaatetustarvikkeiden valmistusoikeudesta 30. 10. 1943 antaman päätöksen johdosta tehdyt anomukset, joita kaikkiaan jätettiin 73. Hintajaosto, jonka päätökset lautakunta vahvisti, piti kertomusvuonna 8 kokousta, joissa puheenjohtajana toimi lautakunnan puheenjohtaja E. J. Axén ja sihteereinä apulaiskansanhuollonjohtaja Risto Kalerma ja toimistos sihteeri Jussi Kääntönen.

Kuljetuspäällikkö.

Kuljetuspäällikkönä on vuonna 1943 edelleen toiminut johtaja J. Mäkinen, jonka kansanhuoltolautakunta kokouksessaan 2. 7. 1941 valitsi sanottuun toimeen kansanhuoltoministeriön 14. 6. 1941 annettua määräyksen kuljetuspäällikköjen asettamisesta kuntiin. Kuljetuspäällikön tehtävänä on ollut järjestää ja valvoa hevosajoneuvoin tapahtuvia kuljetuksia sekä hoitaa valjaiden jakelua.

Polttoainepäällikkö ja -toimikunta.

Kaupunginvaltuuston kokouksessaan 25. 8. 1942 valitseman polttoainepäällikön, metsänhoitaja Kauko Leivon pyydettyä eroa polttoainepäällikön toimesta, päätti lautakunta kokouksessaan 16. 12. 1942 esittää, että polttoainepäälliköksi valittaisiin johtaja Viljo Lukkila sekä polttoainepäällikön varamieheksi myöskin eroa pyytäneen johtaja A. I. Auvisen tilalle metsänhoitaja Kauko Leivo, viinemainittu lisäksi johtaja Lukkilan sijaan polttoainetoimikuntaan. Kansanhuoltoministeriön ilmoitettua 23. 12. 1942 hyväksyneensä lautakunnan esityksen valitsi kaupunginvaltuusto kokouksessaan 29. 12. 1942 polttoainepäälliköksi johtaja Viljo Lukkilan ja hänen varamiehekseen metsänhoitaja Kauko Leivon 1. 1. 1943 lukien muuttaen samalla polttoainetoimikunnan kokoonpanoa siten, että toimikuntaan vuoden 1943 aikana kuuluivat puheenjohtajana tarkastaja E. J. Axén sekä jäseninä työnjohtaja K. F. Saaristo, metsänhoitaja Ilmari Perälä, johtaja A. I. Auvinen, metsänhoitaja Kauko Leivo ja itseoikeutettuna polttoainepäällikkö. Polttoainetoimikun-

nalla oli kertomusvuoden aikana 3 kokousta ja toimi niissä sihteerinä apulaiskansanhuollonjohtaja Risto Kalerma.

Toimistohenkilökunta.

Kansanhuoltotoimistojen varsinaiseen henkilökuntaan kuului vuoden 1943 lopulla 49 henkilöä, joista 3 on kertomusvuonna ollut sotapalveluksessa, joten mitään merkittävämpiä muutoksia sen lukumäärään nähden ei edelliseen vuoteen verrattuna tapahtunut. Kansanhuoltolautakunnan päätettyä 22. 12. 1942 pitämässään kokouksessa perustaa toimistosihteerin viran, jonka haltijan tehtäviin tulisi kuulumaan lautakunnan ja sen jaostojen pöytäkirjojen pito, kokouksista aiheutuvien kirjelmien laatiminen sekä apulaishohtajan apuna ollen yleisen kirjeenvaihdon hoitaminen, valittiin tähän herra Jussi Kääntönen, joka oli mainitussa toimessa ajan 8. 2. 1943—30. 11. 1943.

Paitsi varsinaista henkilökuntaa, oli vuoden 1943 aikana kansanhuoltolautakunnan palveluksessa yleisten ostokorttijakelujen aikoina tilapäisesti 145 henkilöä, joista maaliskuussa 49, toukokuussa 47 ja syyskuussa 49, kestäen kukin jakelu noin kuukauden.

Kansanhuollonjohtajana on toiminut Tauno Sinisalo ja apulaishuollonjohtajana Risto Kalerma.

Toimistot ja niiden työskentely.

Kansanhuoltotoimistot ovat kertomusvuonna sijainneet Keskinäisen Vakuutusyhtiö Varman talossa, Aleksanterinkatu 24, ja Taide-museossa, Puutarhakatu 34, ja ovat ne olleet yleisölle avoinna klo 10—14 sekä perjantaisin myös klo 16—18 varsinaisen toimistoajan ollessa maanantai—torstaipäivisin klo 10—16. Edellisessä toimistossa, jossa myös on ollut kansanhuollonjohtajan ja apulaishuollonjohtajan toimipaikka, ovat työskennelleet kaikki kauppiaskuntaa koskevat osastot, tekstiili- ja nahkavalmisteiden osasto sekä osasto, jossa on käsitelty erilaisia tarvikkeita, kuten saippuaa, metalleja, kumeja, voitelu- ja nestemäisiä polttoaineita koskevia asioita, jälkimmäisessä toimistossa taasen ostokortti- ja maatalousosastot. Toimiston polttoaineosasto on ollut sijoitettuna kaupungin Polttoainetoimiston, polttoainepäällikön vakinaisen virkapaikan yhteyteen Kauppakatu 10:een.

Vuoden 1943 aikana suoritettiin kolme yleistä ostokorttijakelua,

nimittäin maaliskuussa, toukokuussa ja syyskuussa, jolloin ostokortteja jaettiin seuraavasti:

1. 4. 43	voimaantulleita	67.434	henkilölle	657.307	ostokorttia
1. 6. 43	»	69.311	»	672.701	»
1. 10. 43	»	67.653	»	545.492	»

Tämän lisäksi jaettiin vuoden aikana yksittäistapauksissa erilaisten tarvikkeiden ostoon oikeuttavia varsinaisia ostokortteja 155.770, erikoisostokortteja, kuten ravintola- ja sotilaskortteja, 451.349 sekä jauhatuskortteja 1.113 kappaletta.

Yleisten ostokorttijakelujen jälkeen jätettiin toimistolle anomuksia isomman viljatuotekortin saantia varten kaikkiaan 6.271, joista hyväksyttiin 4.977 ja hylättiin 1.294. Hyväksytyjen anomusten huomattava lukumäärä aiheutui, kuten edellisinkin vuosina, pääasiassa siitä, etteivät asianomaiset olleet kyllin selvästi ja täydellisesti täyttäneet aikaisempia anomuslomakkeitaan.

Kertomusvuoden lokakuun aikana oli niillä vuonna 1922 tai sitä ennen syntyneillä miespuolisilla henkilöillä, jotka todistettavasti ovat olleet vakituksia tupakan käyttäjiä, mutta jotka kuitenkin edellisenä vuonna halusivat 1. 10. 42 voimaan tulleen lisäosakerikortin, oikeus vaihtaa sanottu ostokorttinsa tupakan saantiin oikeuttavaan ostokorttiin. Tätä tilaisuutta käytti hyväkseen kaikkiaan 623 henkilöä, joiden anomuksista Hämeen läänin kansanhuoltopiirin toimisto kansanhuoltotoimiston antamien lausuntojen perusteella hyväksyi 578 ja hylkäsi 45. Kielteiset päätökset aiheutuivat osaksi siitä, että anomuksissa annetut tiedot olivat ristiriitaisia todistajien lausuntojen kanssa, osaksi siitä, että anojina oli naispuolisia henkilöitä, joille kansanhuoltoministeriö ei alunperinkään tätä vaihto-oikeutta myöntänyt.

Edellisten lisäksi käsiteltiin ostokorttiosastolla uusia lääkärin-todistuksia 14.130 (v. 1942 12.674) sekä veripalvelutodistuksia 4.690 (v. 1942 6.435), joiden nojalla asianomaisille myönnettiin lisäannoksia. Häitä varten annettiin ostolupia 902:ssä (v. 1942 750:ssä) ja hautajaisia varten 717:ssä (v. 1942 929:ssä) tapauksessa. Lomalla olevia sotilaita asioi ostokorttiosastolla 29.985 (v. 1942 27.582).

Kansanhuoltotoimisto I:ssä hoidettiin vuoden 1943 aikana 4.196 erilaista tarviketiliä (v. 1942 4.672) ja kirjoitettiin jakeluliikkeille kaikkiaan noin 59.700 ostolupaa (v. 1942 74.500). Annettujen ostolupien huomattava väheneminen edelliseen vuoteen verrattuna aiheutui lähinnä siitä, että maito ja ravintorasvat joutuivat vuoden 1943

loppupuolella ns. tilityskorttijärjestelmän alaisiksi, t.s. jakeluliikkeet saivat liimaamalla vastaanottamansa kupongit erikoisille kansanhuoltoministeriön painattamille kartongeille näitä vastaan uutta varastoa tarvitsematta siihen enää ostolupia.

Paitsi jakeluliikkeille, myönnettiin viimeainutussa toimistossa ostolupia myös yksityisille kuluttajille. Niinpä kirjoitettiin saippuan ostolupia 8.700, raudan 700 (v. 1942 850), naulojen 944 (jaettava kiintiö 4.000 kiloa), kattohuovan 195 (jaettava kiintiö 600 rullaa), uusien polkupyörien 286 (v. 1942 101), polkupyörän ulkorenkaiden 976 (v. 1942 354) ja sisärenkaiden 484 (v. 1942 229) kappaletta. Bensiniä jaettiin 11.313 ja valopetroolia, lähinnä pienteollisuutta varten, 1.872 litraa sekä karbiidia 175 ja voiteluaineita 1.992 kiloa. Maaliainanomuksia käsiteltiin lausuntojen antamista varten 517.

Edellisten lisäksi myönnettiin yksityisille vaatetustarvikkeiden, nahkajalkineiden, kumiterien ja työkinneiden ostolupia, joista tarkemmin jälempänä.

Maa- ja karjataloustileistä esitettäköön lopuksi seuraavat yhteenvedot:

Leipäviljan, perunan ja kauran tuotanto satovuonna 1942—43.

	Koko tuotanto satoluvun mukaan	Tuottajan oma käyttö	Yleiseen kulutukseen
Leipäviljaa	148.662 kg.	71.295 kg.	77.367 kg.
Perunaa *)	420.336 »	232.071 »	188.265 »
Kauraa	101.690 »	81.660 »	20.030 »

Kotieläinkanta ja siinä vuoden 1943 aikana tapahtuneet muutokset.

Eläinlaji	Vuoden alussa	Ostettu	Teurastettu omaan käyttöön	Myyty teuras- eläimiksi	Vuoden lopussa
Hevosia	219	—	—	—	376
Sikoja	655	1243	960	156	782
Muita eläimiä	1120	1137	389	165	1703

*) Palstaviljelmät eivät sisälly lukuihin.

Maidon tuotanto vuonna 1943 oli Tampereella kaikkiaan 577.371 litraa, josta määrästä tuottajat käyttivät omassa taloudessaan 249.866 litraa sekä luovuttivat yleiseen kulutukseen 327.505 litraa.

Kirjeenvaihto.

Postikirjaan merkittiin vuoden 1943 aikana kaikkiaan 30.423 lähetystä (v. 1942 35.110), joista kirjeitä oli 6.159 (v. 1942 8.379), kiertokirjeitä ja tiedustelulomakkeita 17.993 (v. 1942 18.157) sekä päätöksiä isomman viljatuotekortin saantia koskeviin anomuksiin 6.271 (v. 1942 8.574). Diarioon saapuneiksi merkittyjä kirjeitä oli vuonna 1943 4.131 (v. 1942 5.748). Tämän lisäksi saapui toimistolle päivittäin lukuisasti erilaisia anomuksia, selvityksiä yms., joita, kuten ei myöskään anomuksia isomman viljatuotekortin saantia varten, diarioon merkitty. Kansanhuoltoministeriön julkaisemien säännöstely- ja hintatiedoitusten lisäksi saapui ministeriöstä 388 kierto-kirjetä (v. 1942 339).

Tarkkailutoiminta.

Kertomusvuoden aikana oli lautakunnalla palveluksessaan yleistä säännöstelymääräysten valvontaa varten kaksi tarkkailijaa sekä erityinen ravintolatarkkailija. Näiden lisäksi toimi Tampereella kansanhuoltotoimiston alaisina kaksi Hämeen läänin kansanhuoltopiirin toimiston aluetarkkailijaa.

Tarkkailijain toiminta kohdistui, kuten aikaisemminkin, lähinnä hintojen ja säännöstelynalaisten tarvikevarastojen valvontaan. Tämän johdosta suoritettiin joko oma-aloitteisesti tai kuluttajien tekemien ilmoitusten perusteella säännöllisesti hintoja ja maksuja koskevia tarkastuksia erilaisissa kauppa- ja käsityöliikkeissä sekä epäilyttävissä tapauksissa kauppaliikkeiden varastojen inventointeja. Säännöstelyrikkomukset koskivat pääasiassa hintojen ylityksiä, joskin myös säännöstelynalaisten tarvikkeiden salaamisesta sekä varsinai-sesta salakaupanpidosta asetettiin lautakunnan taholta eräitä syyt-teeseen. Yleensä voitaneen kuitenkin todeta, että kauppiaskunta on Tampereella hoitanut sille kuuluvat jakelutehtävät moitteetto-masti sekä suhtautunut asiallisesti annettuihin säännöstelymääräyk-siin.

Määrärahat.

Kokouksessaan 29. 12. 42 kaupunginvaltuusto vahvisti lautakunnan talousarvion vuodelle 1943 seuraavaksi:

Luottamustointien haltijain palkkiot	28.500:—
Muun henkilökunnan ja tilapäisen työvoiman palkat	1.094.600:—
Huoneistomenot	204.000:—
Kaluston hankinta	30.000:—
Kaluston kunnossapito	2.000:—
Tarverahat	202.250:—
	<hr/>
	Yhteensä 1.561.350:—
	<hr/>

Tämän lisäksi myönsi kaupunginvaltuusto kokouksessaan 18. 5. 43 kansanhuollonjohtajan ja apulaisjohtajan peruspalkkojen korottamista varten muun henkilökunnan ja tilapäisen työvoiman palkkojen tilille 10.800 markan suuruisen lisämäärärahan, sekä edelleen kokouksessaan 28. 12. 43 kaluston hankintaan 9.000 markan ja tarverahoihin 40.000 markan suuruiset lisämäärärahat.

Lautakunnan kokonaismenot vuonna 1943 muodostuivat seuraaviksi:

Luottamustointien haltijain palkkiot	22.925:—
Muun henkilökunnan ja tilapäisen työvoiman palkat (kalliinajanlisäyksineen)	1.848.814:80
Huoneistomenot	196.720:60
Kaluston hankinta	39.964:20
Kaluston kunnossapito	1.725:—
Tarverahat	239.463:85
	<hr/>
	Yhteensä 2.349.613:45
	<hr/>

Elintarviketilanne.

Tyydytyksellä voidaan todeta, että elintarviketilanne vuonna 1943 oli huomattavasti parempi kuin edellisenä vuonna. Mitään mainittavampia vaikeuksia tarvikkeiden jakeluun nähden ei sattunut, vaan kykenivät jakeluliikkeet yleensä lunastamaan kulloinkin voimassa olleet ostokorttien kupongit määräaikana.

Mitä ensinnäkin viljatuotteisiin tulee, pysyivät lasten viljatuote-annokset koko vuoden muuttumattomina, ollen ne A₁-korttilaisilla 4,5 kiloa ja A₂-korttilaisilla 6 kiloa kuukaudessa. Sitävastoin oltiin aikuisten kohdalla pakotettuja vähentämään kuukausiannoksia heinä-elokuussa, jolloin ne alenivat B-korttilaisilta 7,5 kilosta 6 kiloon, C-korttilaisilta 9 kilosta 7,5 kiloon, D-korttilaisilta 12 kilosta 10,6 kiloon ja E-korttilaisilta 15 kilosta 13,6 kiloon. Syyskuun alusta lähtien voitiin kuitenkin aikuisillekin jakaa entiset annokset, lukuunottamatta E-korttilaisia, joille ne jäivät edelleenkin 13,6 kiloksi.

Huomattavimmat vaihtelut kuukausiannoksiin nähden sattuivat lihan kohdalla. Perusannos, joka tammi-maaliskuun aikana oli 8 markan arvoinen, aleni huhtikuussa 7:20 markaksi sekä edelleen toukokuussa 4:80 markaksi pysyen sellaisena aina lokakuun alkuun saakka, jolloin se nostettiin 10:80 markan arvoiseksi. Marraskuussa korotettiin annos edelleen 18 markaksi, mutta oltiin jo joulukuussa jälleen pakotettuja se alentamaan 12 markkaan. Paitsi edellämäinittuja määriä, jaettiin raskaassa ja erittäin raskaassa työssä oleville lisäannoksia, edellisille 50 % ja jälkimmäisille 100 % perusannoksen arvosta. Varsinaisten annosten lisäksi jaettiin vuoden 1943 aikana kaikille kuluttajille ylimääräisesti lihaa seuraavasti: Huhti- ja toukokuussa 2 markan, kesäkuussa 6 markan, syyskuussa 4:80 markan, lokakuussa 7:20 markan sekä marras- ja joulukuussa 8 markan arvosta.

Vuoden 1942 heikosta rehusadosta johtuen voitiin aikuisille eli M₁-maitokortin omaaville jakaa päivittäin ainoastaan 1 dl. maitoa sekä 0,5 dl. kermaa aina toukokuun alkuun saakka, jolloin päivittäinen annos maidon osalta kyettiin korottamaan 2 dl:ksi sekä luovutamaan kerman asemesta vaihtoehtoisesti myös 1 dl. maitoa. M₂-, M₃- ja M₄-maitokorteilla saatavat 6, 10 ja 2 dl:n suuruiset annokset sitävastoin pysyivät koko vuoden entisen suuruisina.

Ravintorasvoja jaettiin aikuisille perusannoksena vuoden 1943 aikana kuukausittain 500 gr., jonka lisäksi raskaassa ja erittäin raskaassa työssä olevat saivat lokakuun alkuun asti 200 gr:n ja siitä lähtien 250 gr:n lisäannoksen. Lasten ravintorasva-annokset, jotka aikaisemmin olivat myös 700 gr. kuukaudessa, kohosivat mainitusta ajankohdasta vastaavasti 750 gr:ksi, jotavastoin raskaana olevien ja imettävien äitien annokset alenivat 1.100 gr:sta 1.000 gr:aan. Syynä näihin vaihteluihin on pidettävä yksinomaan sitä, että kansanhuolto-ministeriö ryhtyi 1. 10. 1943 alkaen suorittamaan valtioneuvoston päätöksen perusteella maidon ja ravintorasvojen tuottajille tuotanto-palkkiota, josta johtuen kaikkien ravintorasvojen ostoon oikeutta-

vien ostokorttien kuponkien arvoksi määrättiin tuotantopalkkiolaskelmien tarkistuksen helpottamiseksi 250 gr. — Kansanhuoltoministeriön saatua syksyllä kauppasopimusteitse maahan myös tanskalaista voita ja kun oman maan hyvän rehutilanteen vuoksi ravintorasvojen tuotanto lisäksi huomattavasti lisääntyi, voitiin sekä marras- että joulukuussa jakaa kuluttajille ylimääräinen 500 gr:n suuruinen lisäannos voita.

Vuoden 1943 runsaan perunasadon sekä huomattavalta osalta myöskin yksityisten taholta harjoitetun laajan palstaviljelytoiminnan johdosta oli perunatilanne koko vuoden siksi hyvä, ettei minkäänlaisia jakeluvaikeuksia perunan suhteen syntynyt, vaan voitiin sitä jakaa kuluttajille keskeytyksettä. Suurelta osalta vaikutti tähän myöskin se, että jakeluliikkeet edellisenä syksynä varastoivat erittäin runsaasti perunaa ym. juurikkaita. Kun kevättalvella perunavarastot alkoivat melkoisesti itää, olivat jakeluliikkeet syksyllä perunasadon aikaan pidättyväisempiä varastoimaan perunaa, mutta siitäkin huolimatta kyettiin jakelu suorittamaan haitatta vuoden loppuun saakka.

Vuoden 1943 aikana saapui Tampereelle kalaa kaikkiaan noin 1.200.000 kiloa. Tästä sekä vuoden alussa olleista jakeluvarannoista voitiin kuluttajille jakaa ostojärjestyskortin kuponkeja vastaan yhteensä 15,65 kiloa, josta määrästä suolattua kalaa 6 kiloa, tuoretta ym. kalaa 3,15 kiloa sekä loput eli 6,5 kiloa vaihtoehtoisesti joko suolattuna tai tuoreena kalana.

Sairaaloille, laitoksille ja ravitsemisliikkeille myönnettiin kalan ostolupia yhteensä noin 300.000 kilon edestä.

Vaatetustilanne.

Mitä edellä on puhuttu elintarviketilanteesta vuonna 1943, niin samaa ei suinkaan voida sanoa vaatetustilanteesta yleensä eikä yksityisissäkään tapauksissa, vaan huononi se kertomusvuonna huononemistaan. Mitä ensinnäkin tekstiilitarvikkeisiin tulee, oli niiden saannin vaikeutuminen erittäin selvästi havaittavissa etenkin verrattaessa kirjoitettujen ostolupien määrää edellisenä vuonna myönnettyihin ostolupiin. Vuonna 1943 kirjoitettiin yksityisille nimittäin kaikkiaan noin 10.200 ostolupaa, vastaavan luvun ollessa vuonna 1942 ainoastaan noin 4.000. Syynä tähän suunnattomaan

nousuun on pidettävä yksinomaan sitä, että ostolupien saantiin oikeutettujen, kuten kodin perustajien ja ns. »vauvanpisteitä» saavien odottavien äitien, oli koko heille tuleva pistemäärä, joka muuten oli kullekin sama kuin edellisenäkin vuonna, otettava aina tilanteen mukaan useampina pienempinä piste-erinä. P-ostokortteja sitävastoin jaettiin suunnilleen sama määrä kuin vuonna 1943:kin eli noin 2.100.

Kun jo pitemmän aikaa oli yleisesti havaittu, että kankaita myyvät jakeluliikkeet joko itse valmistivat tai valmistuttivat jaettavaksi saamansa kangasmäärät valmiiksi vaateustarvikkeiksi, vaikkakaan eivät aikaisemmin olleet harjoittaneet sanotunlaista elinkeinotoimintaa, ja siten yhä vaikeuttivat muutenkin tiukkaa kangas-tilannetta, antoi kansanhuoltoministeriö 30. 10. 1943 päätöksen vaateustarvikkeiden valmistusoikeudesta. Tämän päätöksen mukaan on jokaisella, joka aikoo harjoittaa tekstiilituotteista tai turkiksista vaateustarvikkeiden valmistusta myyntiä varten, oltava siihen kansanhuoltoministeriön lupa. Tämän lisäksi kansanhuoltoministeriö ryhtyi samanaikaisesti myös määräämään, miten paljon yleiseen kulutukseen toimitettavista kangasmääristä kulloinkin saadaan luovuttaa vaateustarvikkeiden valmistukseen sekä paljonko niistä on myytävä sellaisenaan kuluttajille.

Myöskin jalkinetilanne on kertomusvuonna antanut paljon toivomisen varaa. Vuoden 1943 helmikuussa kansanhuoltoministeriö myönsi lautakunnalle pienehkön erän, noin 5 % asukasluvusta, nahkajalkineiden vakuutusostolupia edelleen kuluttajille jaettavaksi. Kenkäkaupat eivät pystyneet niitäkään kaikkia lähimainkaan lunastamaan, vaan jouduttiin niitä huomattava osa vaihtamaan uusiin vakuutusostolupiin syksyllä lokakuun alusta lähtien, jolloin nahkajalkineiden varsinainen jakelukausi alkoi. Sanottuun aikaan myönsi kansanhuoltoministeriö lautakunnalle jalkinekiintiön, jonka mukaan voitiin jakaa aikuisille 5.000 ja nuorisolle 2.540 nahkajalkineiden ostolupaa, vastaten tämä kiintiö aikuisten kohdalta noin 10 % ja nuorison kohdalta noin 20 % jaettujen vaateuskorttien määristä. Joskin anomuksia saapuikin lautakunnalle huomattavasti yli jaettavan kiintiön, ei ostolupia luonnollisestikaan voitu jakaa kaikkia vuoden 1943 aikana, vaan oli niitä jonkun verran säästettävä myös vuoden 1944 alkupuolelle, koska minkäänlaista lisäkiintiötäkään ei kansanhuoltoministeriö katsonut voivansa luvata jakelukaudella, joka tuli päättymään vasta vuoden 1944 toukokuun lopussa. Jakelusta osallisiksi pääsivät ensisijassa ulkotyössä työskentelevät sekä henkilöt, jotka eivät edelliselläkään vaateuskortillaan olleet saaneet

hankituiksi nahkajalkineita. Kuitenkaan ei ostolupia riittänyt kaikille viimeksimainituillekaan anojille.

Paitsi nahkajalkineiden vakuutusostolupia, sai lautakunta vuoden 1943 lokakuussa jaettavakseen myös kumiterien ostolupia 970. Jako suoritettiin tasapuolisesti lautakunnan toimialueella ulkotyössä työskenteleville sekä puolustuslaitoksen rakennustyömaille muualla komennetuille tamperelaisille.

Kertomusvuoden syksyllä tulivat lisäksi työkiintaat ostolupien varaan. Mitään kinnaskiintiötä ei kansanhuoltoministeriö kuitenkaan vahvistanut, vaan oli lautakunnalla oikeus tilanteen mukaan käsitellä kinnasanomukset yksityisissä tapauksissa, jotavastoin taas ryhmäanomukset ratkaisi kansanhuoltoministeriö määräten myönteisissä tapauksissa lautakunnan kirjoittamaan ostoluvat.

Polttoainetilanne.

Kansanhuoltoministeriön 22. 5. 1942 antama päätös polttopuukaupan säännöstelystä johti kuluneena kertomusvuonna suotuisiin tuloksiin niin halkojen hankinnan kuin niiden hintojenkin suhteen, joten pystymetsiä saatiin ostaa riittävästi rajahinnoilla. Työvoiman puute sekä kuljetusvaikeudet olivat kuitenkin esteenä riittävän halkomäärän saamiseksi.

Kansanhuoltoministeriö vahvisti 1. 9. 1943 antamallaan päätöksellä Tampereetta varten uudet myyntihinnat seuraaviksi: Koivuhalat 200 markkaa, havu- ja leppähalot 190 markkaa, sekahalot 175 markkaa ja saharimat 120 markkaa m³:ltä vapaasti rautatievaunussa Tampereella. Näihin hintoihin saadaan korvauksena yleiskustannuksista lisätä 12 markkaa sekä varastoimispalkkiona 14 markkaa m³:ltä. Halkojen kuljetusmaksut vahvisti kansanhuoltoministeriö 1. 7. 1943 alkaen m³:ltä seuraaviksi. Kesrikaupunki 20 markkaa, itäiset esikaupungit 30 markkaa, läntiset esikaupungit 35 markkaa sekä Lamminkylä ja Rahola 40 markkaa. Hinnan nousu koivuhalkojen osalta oli kertomusvuonna 45:50 markkaa m³:ltä ja muiden halkojen vastaavassa määrässä.

Toukokuun 1 p:nä suoritettun inventoinnin mukaan oli Tampereen vuotuinen polttoaineiden tarve 409.200 m³, lukuunottamatta suurteollisuutta, jonka kulutus oli suunnilleen saman suuruinen. Yllämainittu määrä jakaantui seuraavasti: Kunnalliset rakennukset ja

laitokset 47.500 m³, asuinhuoneistot 259.500 m³, liikehuoneistot 53.200 m³ ja pienemmät tuotantolaitokset 49.000 m³. Varastossa oli sanottuna aikana polttopuuta Tampereella 54.000 m³ ja muilla paikkakunnilla 104.000 m³, joten vajausta oli 251.200 m³. Kivihiiltä ja koksia saatiin sama määrä kuin edellisenäkin vuonna eli kolmannes normaalisesta vuosikulutuksesta.

Huomioonottaen saadun kivihiilen ja koksen jäi vajeus kuitenkin siksi suureksi, että sen täyttämiseksi anottiin kansanhuoltoministeriöltä Tampereen polttopuun hankintajärjestön jäseniltä takavarikoitavaksi 5 % polttopuusta niiden ostokiintiöistä, johon anomukseen kansanhuoltoministeriö sitten 15. 9. 1943 suostuikin. Tämän päätöksen nojalla luovuttivat useat jäsenet halkoja ja paperipuuta kaupungin polttoainetoimiston kautta jaettavaksi yleiseen kulutukseen, mutta osalla jäseniä olivat polttoaineverastot siksi pienet, että polttoainetoimiston oli vähine varastoineen huolehdittava heidänkin tarpeestaan. Tilanteen helpottamiseksi velvoitettiin lisäksi muutamia isompia teollisuuslaitoksia jakamaan takavarikonalaisia halkoja työväestölleen, jotapaitsi saatiin, etupäässä pienkulutusta varten, jonkun verran halkoja vaihtamalla niihin kivihiiltä ja koksia kansanhuoltoministeriön myöntämän ylimääräisen kivihiili- ja kokiikiintiön avulla.

Jatkuva kuljetusvälineiden puute, kuten jo alussa mainittiin, lisäsi myös huomattavalta osalta polttoainepulaa. Kaikkia valmiita halkovarastoja ei kyetty saamaan kaupunkiin. Polttopuuhankkijoiden kuorma-autot olivat edelleenkin puolustuslaitoksen käytössä ja tilalle hankittujen käytettyjen autojen kuljetuskyky väheni päivä päivältä, pääasiassa renkaiden ja korjaamojen puutteen vuoksi. Rautatievaunupula oli myöskin jatkuva. Porin—Haapamäen rataosalta yritettiin kuitenkin ylimääräisillä junilla saada halkoja kuljetetuksi Tampereelle, mutta eri hankkijoiden hajanaisten varastojen takia oli ylimääräinen juna lopetettava ja hajavaunujakin oli vaikea saada.

Kaupungin metsätyöpäällikön, työvoimapäällikön ja mottitoimiston yhteistoimin saatiin hakattua huomattava määrä halkoja kaupungin lähimetsissä, jakaantuen halot pienkuluttajien ja hakkauttajina toimineiden teollisuuslaitosten kesken. Yhteisenä ehtona on ollut, että hakkaaja sai ostaa puolet hakkaamistaan haloista, mikäli määrä ei ylitä hänen vuosikulutustaan. Suuri osa pystymetsiä jäi kuitenkin hakkaamatta ja hankintakauppoja täyttämättä työvoimapuutteen vuoksi.

Polttoaineiden jatkuvan säästeliään käytön, lämmityskauden alussa olleen lämmityskiellon, voimalaitosten veden runsauden, entistä tasapuolisemman jakelun sekä vajauksesta johtuvan pakko-säästön avulla saatiin polttoainetilanne hoidetuksi kuitenkin vuoden loppuun saakka.

Tampereella marraskuun 2 p:nä 1944.

Tampereen kaupungin kansanhuoltolautakunta.

E. J. AXÉN.

Risto Kalerma.

